

Coordonatori:

Ion ALBULESCU

Horațiu CATALANO

SINTEZE DE PEDAGOGIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PRIMAR

GHID PENTRU PREGĂTIREA
EXAMENELOR DE TITULARIZARE,
DEFINITIVAT ȘI GRADUL DIDACTIC II

CUPRINS

<i>CUVÂNT ÎNAINTE</i>	13
 I. EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII. DIMENSIUNEA EUROPEANĂ A EDUCAȚIEI, <i>ION ALBULESCU</i>	
1. EDUCAȚIA ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII	15
2. EDUCAȚIA LA INTERSECȚIA CONTEXTELOR LOCALE, REGIONALE, NAȚIONALE, EUROPENE ȘI MONDIALE. GLOBALIZAREA ÎN EDUCAȚIE	20
3. RECONSTRUCȚIA EUROPEANĂ A EDUCAȚIEI. CADRUL EUROPEAN AL CALIFICĂRILOR (EQF)	30
4. COMPETENȚELE-CHEIE ALE EDUCAȚIEI EUROPENE	35
<i>Bibliografie</i>	39
 II. CALITATEA EDUCAȚIEI – REPER FUNDAMENTAL AL DEZVOLTĂRII PROCESELOR/SISTEMELOR EDUCAȚIONALE, <i>HORAȚIU CATALANO</i>	
1. CONCEPTUL DE CALITATE ÎN EDUCAȚIE	43
2. DOMENII, CRITERII ȘI STANDARDE DE EVALUARE A CALITĂȚII EDUCAȚIEI (CAPACITATEA INSTITUȚIONALĂ, EFICACITATEA EDUCAȚIONALĂ, MANAGEMENTUL CALITĂȚII)	47
3. MANAGEMENTUL CALITĂȚII LA NIVELUL ORGANIZAȚIEI (INSTITUȚIEI) ȘCOLARE ȘI AL PROCEȘULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT; REZULTATELE ÎNVĂȚĂRII – REPERUL FUNDAMENTAL AL EVALUĂRII ȘI ASIGURĂRII CALITĂȚII	49

4. PROCEDURI DE MONITORIZARE ȘI EVALUARE PERIODICĂ A CALITĂȚII PROGRAMELOR DE STUDII	51
<i>Bibliografie</i>	54
III. EDUCAȚIA PERMANENTĂ, ION ALBULESCU	55
1. EDUCAȚIA PERMANENTĂ CA PARADIGMĂ PEDAGOGICĂ INTEGRATOARE	55
2. EDUCAȚIA ADULȚILOR	60
3. POLITICI EUROPENE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI PERMANENTE ȘI EDUCAȚIEI ADULȚILOR	64
4. DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ A CADRELOR DIDACTICE. FORMAREA ÎNȚIALĂ ȘI FORMAREA CONTINUĂ	72
5. CARACTERISTICI DEFINITORII ALE PERSONALITĂȚII PROFESORULUI	86
<i>Bibliografie</i>	88
IV. PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT – SISTEM ȘI FUNCȚIONALITATE, HORAȚIU CATALANO	93
1. PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT – CONCEPTUALIZĂRI	93
2. ABORDĂRI ȘI MODELE CIRCUMSCRISE PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT	95
2.1. Analiza literaturii de specialitate	95
2.2. Abordarea sistemică a procesului de învățământ	98
2.3. Procesul de învățământ ca act de comunicare	103
2.4. Procesul de învățământ ca interacțiune dinamică între predare, învățare și evaluare	109
2.5. Abordarea situațională a procesului de învățământ	112
2.6. Procesul de învățământ ca spațiu de instruire. Teoria câmpului educațional	113
2.7. Modelul socioecologic al procesului de învățământ	116

3. DIMENSIUNILE, STRUCTURA, FUNCȚIILE ȘI CARACTERISTICILE GENERALE ALE PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT	118
4. PARTICULARITĂȚI ALE PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN CICLUL PRIMAR	122
5. CONDIȚII ȘI FACTORI DE CREȘTERE A EFICIENȚEI PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT	127
<i>Bibliografie</i>	130

V. NORMATIVITATE ÎN PROCESUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT – CONCEPT, FUNDAMENTE TEORETICE, DELIA MUSTE	133
1. CARACTERISTICILE PRINCIPIILOR DIDACTICE	134
2. PRINCIPIILE DIDACTICE	135
<i>Concluzii</i>	145
<i>Bibliografie</i>	146

VI. CURRICULUMUL PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, SORIN CRISTEA	147
1. DEFINIREA CURRICULUMULUI LA NIVEL DE CONCEPT PEDAGOGIC FUNDAMENTAL	147
2. ANALIZA CURRICULUMULUI ÎN CADRUL UNEI ȘTIINȚE PEDAGOGICE FUNDAMENTALE	153
A. Obiectul de cercetare specific al teoriei generale a curriculumului	153
B. Normativitatea specifică teoriei generale a curriculumului	154
C. Metodologia de cercetare specifică	156
<i>Bibliografie</i>	162

VII. PROIECTAREA PEDAGOGICĂ A ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV-EDUCATIVE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, DANA JUCAN, CRISTINA CATALANO, OLGA CHIȘ	165
1. CONCEPTUL DE PROIECTARE A INSTRUIRII	165

2. ETAPELE PROIECTĂRII ACTIVITĂȚILOR DIDACTICE	166
2.1. Lectura planului-cadru de învățământ	166
2.2. Lectura programei și a manualelor școlare.....	169
2.3. Elaborarea planificării calendaristice	173
2.4. Efectuarea proiectării secvențiale, pe termen scurt a unităților tematice	176
2.5. Elaborarea proiectării lecțiilor/activităților didactice.....	179
<i>Bibliografie</i>	189

VIII. PREDAREA – ACT DE COMUNICARE EFICIENTĂ,

DELIA MUSTE, DANA JUCAN	191
1. COMUNICAREA DIDACTICĂ	191
2. STRUCTURA ȘI PROCESUALITATEA COMUNICĂRII DIDACTICE	193
3. FORMELE COMUNICĂRII DIDACTICE	198
4. CONDIȚIILE COMUNICĂRII DIDACTICE EFICIENTE	199
<i>Bibliografie</i>	200

IX. METODOLOGIA ȘI TEHNOLOGIA INSTRUIRII,

SORIN CRISTEA	201
1. METODOLOGIA INSTRUIRII ÎN SENS LARG	201
2. METODOLOGIA INSTRUIRII ÎN SENS RESTRÂNS	205
3. METODELE DE INSTRUIRE	210
3.1. Definirea metodelor didactice la nivel de concept pedagogic fundamental	210
3.2. Clasificarea metodelor didactice	210
<i>Bibliografie</i>	217

X. METODE DIDACTICE UTILIZATE ÎN

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, HORAȚIU CATALANO	219
<i>Bibliografie</i>	248

XI. EVALUAREA DIDACTICĂ,

CRISTIAN STAN, CONSTANTINA CATALANO	251
1. EVALUAREA DIDACTICĂ: PRECIZĂRI TERMINOLOGICE ȘI DELIMITĂRI CONCEPTUALE	251

2. STRUCTURA ȘI OPERAȚIILE PROCESULUI EVALUATIV	255
2.1. Verificarea – metode, tehnici și tipuri de itemi utilizați în evaluare	257
2.2. Măsurarea – tipuri de rezultate școlare și standarde curriculare de performanță	262
2.3. Semnificarea; descriptori de performanță și bareme de notare	265
2.4. Argumentarea	267
3. EVALUAREA ÎN CONTEXTUL INTERACȚIUNII CU PREDAREA, ÎNVĂȚAREA ȘI AUTOEVALUAREA – MODELUL INTERACȚIONAL AL PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT	268
4. FORMELE EVALUĂRII DIDACTICE	270
5. FUNCȚIILE EVALUĂRII DIDACTICE	274
6. FACTORI PERTURBATORI ȘI SURSE DE EROARE ÎN EVALUARE	275
7. FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE AUTOEVALUARE LA ELEVI	280
<i>Bibliografie</i>	282
 XII. MOTIVAȚIA ÎNVĂȚĂRII ȘCOLARE, DELIA MUSTE	285
1. CONCEPTUL DE MOTIVAȚIE; LOCUL MOTIVAȚIEI ÎN ARHITECTURA SISTEMULUI PSIHIC	285
2. ABORDAREA IERARHICĂ A TREBUINȚELOR; PIRAMIDA TREBUINȚELOR ȘI SEMNIFICAȚIA SA PEDAGOGICĂ	288
3. ABORDAREA COGNITIVĂ A MOTIVAȚIEI; COERENȚA ȘI ATRIBUIREA	292
4. FORMELE MOTIVAȚIEI ÎNVĂȚĂRII ȘCOLARE	296
5. MOTIVAȚIA ȘI PERFORMANȚA ȘCOLARĂ	299
6. OPTIMUMUL MOTIVAȚIONAL	300
7. PARTICULARITĂȚI ALE MOTIVAȚIEI ÎNVĂȚĂRII LA VÂRSTA ȘCOLARĂ, MOTIVE FUNDAMENTALE ÎN ÎNVĂȚAREA ȘCOLARĂ	303

8. STRATEGII DE VALORIFICARE A MOTIVAȚIEI FAVORABILE ÎNVĂȚĂRII ȘCOLARE	306
<i>Concluzii</i>	310
<i>Bibliografie</i>	311

XIII. RELAȚII ȘI INTERACȚIUNI EDUCAȚIONALE.

ABORDAREA PSIHOSOCIALĂ A EDUCAȚIEI ȘCOLARE,

<i>ION ALBULESCU, MIRELA ALBULESCU</i>	313
1. CLASA DE ELEVI CA GRUP SOCIAL	313
2. STRUCTURI ȘI INTERACȚIUNI CU VALENȚE EDUCATIVE ÎN CLASA DE ELEVI	318
3. CLIMATUL PSIHOSOCIAL ÎN CLASA DE ELEVI ȘI VALENȚELE SALE EDUCATIVE	330
4. ÎNVĂȚĂTORUL CA LIDER AL GRUPULUI-CLASĂ DE ELEVI	332
<i>Bibliografie</i>	340

XIV. ABORDĂRI PRAXIOLOGICE ALE MANAGEMENTULUI

EDUCAȚIONAL, ADRIANA DENISA MANEA	343
1. DELIMITĂRI CONCEPTUALE: MANAGEMENT GENERAL, MANAGEMENT EDUCAȚIONAL, MANAGEMENTUL INSTITUȚIEI/ORGANIZAȚIEI ȘCOLARE, MANAGEMENTUL CLASEI DE ELEVI	343
2. ȘCOALA ȘI CLASA DE ELEVI CA ORGANIZAȚIE	349
3. COORDONATE ALE MANAGEMENTULUI CLASEI DE ELEVI – DIMENSIUNI, FUNCȚII, ROLURI, INTERACȚIUNI	359
4. MANAGEMENTUL EFICIENT AL CLASEI – METODE ȘI TEHNICI DE CUNOAȘTERE, GESTIONAREA SITUAȚIILOR DE MICROCRIZĂ EDUCAȚIONALĂ	377
<i>Bibliografie</i>	389

XV. EDUCAȚIA ȘCOLARĂ ȘI PARTENERIATELE

ȘCOALĂ – FAMILIE – COMUNITATE, HORAȚIU CATALANO	393
1. PARTENERIATUL CU FAMILIA	393
2. MESERIA DE PĂRINTE ȘI ACORDAREA SPRIJINULUI ELEVILOR ÎN PROCESUL ÎNVĂȚĂRII ACASĂ	399
3. PARTENERIATUL CU COMUNITATEA ȘI AUTORITĂȚILE	404
4. STRUCTURA ȘI CONDIȚIILE PROGRAMELOR DE PARTENERIAT	406
<i>Bibliografie</i>	408

XVI. PERSONALITATEA PROFESORULUI DIN

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR, ADRIANA DENISA MANEA	411
1. PROFILUL PROFESIONAL ȘI STRUCTURA PERSONALITĂȚII PROFESORULUI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR. COMPETENȚELE PROFESIONALE DE BAZĂ	411
2. ROLURI ȘI STILURI DE PREDARE, DE CONDUCERE A CLASEI DE ELEVI	422
3. NORME DEONTOLOGICE ALE PROFESIUNII DIDACTICE	431
<i>Bibliografie</i>	435

XVII. CONSILIEREA ȘI ASISTENȚA PSIHOPEDAGOGICĂ

ÎN ȘCOALĂ, CLAUDIA CRIȘAN	439
1. CONSILIEREA ȘCOLARULUI MIC ÎN PROCESUL ADAPTĂRII ȘCOLARE	439
2. ABORDAREA DIFERENȚIATĂ/PERSONALIZATĂ A COPILOR CU CERINȚE EDUCATIVE SPECIALE ȘI A COPILOR CAPABILI DE PERFORMANȚE SUPERIOARE	445
3. CONSILIEREA FAMILIEI	454
4. ASISTENȚA PSIHOPEDAGOGICĂ ÎN ȘCOALĂ: FUNȚII, OBIECTIVE, CONȚINUTURI, METODOLOGIE, CADRUL INSTITUȚIONAL	461
<i>Bibliografie</i>	474

I.

EDUCAȚIA ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTUL ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII. DIMENSIUNEA EUROPEANĂ A EDUCAȚIEI *ION ALBULESCU*

1. EDUCAȚIA ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

Educația este abordată astăzi în strânsă legătură cu problematica lumii contemporane, care se caracterizează prin multiple transformări survenite în toate domeniile vieții. În educație se reflectă evoluțiile înregistrate la nivel de sistem social global, în plan economic, politic, cultural, comunitar. Încă din anii '90 ai secolului trecut, în contextul amplelor schimbări tehnologice și sub impactul globalizării, conceptul de „societate a cunoașterii” (Knowledge Society)¹ a început să fie tot mai frecvent utilizat. Acest concept s-a impus în SUA îndeosebi datorită lucrărilor lui Peter F. Drucker, unul dintre cei mai cunoscuți și mai influenți gânditori pe tema teoriei și practicii managementului. Societatea cunoașterii a devenit recunoscută ca o etapă nouă a erei informației, respectiv a societății informaționale². Conceptual,

¹ Noțiunea de „Societate a cunoașterii” (Knowledge Society) este o prescurtare a termenului Societate bazată pe cunoaștere (Knowledge-based society).

² Societatea informațională a devenit o societate a cunoașterii datorită factorilor tehnologici (internetul, tehnologia cărții electronice, sistemele expert cu inteligență artificială, nanotehnologia, mediul înconjurător inteligent pentru activitatea și viața omului) și a celor funcționali (managementul cunoașterii pentru firme, organizații, instituții, administrații, managementul utilizării morale a cunoașterii, dezvoltarea unei culturi a cunoașterii și inovării, un sistem de educație bazat pe e-learning etc.).

nu există o distincție netă între cunoștințe și informație (Peters, 2001), de aceea, s-a considerat că societatea cunoașterii este pur și simplu un concept care servește în primul rând decidenților politici în probleme de știință și tehnologie, precum și cu privire la rolul acestora în economie și societate, altfel spus, un „concept umbrelă”, cum îl numește B. Godin (2006).

Societatea cunoașterii este aceea în care informația semnifică puterea, în sensul cel mai general, indiferent că este vorba de cea politică sau de cea economico-financiară. Ea asigură condițiile necesare accesului cetățenilor la informație, care are o influență decisivă asupra condițiilor lor de muncă, de studiu și de viață. Obținerea și valorificarea superioară a informației constituie cheia de boltă a acestei societăți.

Cunoașterea este cea mai bogată sursă a puterii sociale, succedând altor surse care au marcat dezvoltarea societății: forța și bogăția. Cunoașterea înseamnă „putere de înaltă calitate”, așa cum o definește sugestiv A. Toffler (1995), deoarece este foarte versatilă, eficientă și amplifică, în măsură apreciabilă, forța și bogăția, face ca forța și bogăția să depindă de ea.

La apariția societății bazate pe cunoaștere a contribuit decisiv tehnologia informațiilor și comunicațiilor, care a creat produse și servicii informaționale noi, aplicabile în toate sectoarele economiei, dar și în toate domeniile vieții sociale, inclusiv în învățământ. În societatea bazată pe cunoaștere, progresul este susținut prin cercetarea științifică și educația de calitate.

Spre deosebire de unele puncte de vedere, care privesc numai domeniul economic (economia digitală, piața internetului etc.), societatea cunoașterii nu se rezumă la economia bazată pe cunoaștere. Desigur, aceasta este foarte importantă, decisivă, esențială, cuprinzând utilizarea și managementul cunoașterii existente sub forma cunoașterii tehnologice și organizaționale, producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin inovare, o nouă piață, în care bunurile intangibile devin mai importante decât cele tangibile. Dar managementul cunoașterii a devenit activitatea funcțională de bază în societatea cunoașterii în toate domeniile, pentru întreprinderi, organizații, instituții, administrații naționale și locale etc.

Societatea cunoașterii este aceea în care abilitatea de a obține noi competențe este esențială pentru succesul individual, având în vedere viteza

cu care cunoștințele devin perimate. Astfel, rolul cunoașterii, comparativ cu resursele naturale, capitalul fizic și forța de muncă slab calificată, este de o tot mai mare importanță. De aceea, înțelegerea rolului investițiilor în cercetare și dezvoltare, educație și pregătire este esențială.

Societatea cunoașterii reprezintă mult mai mult decât societatea informațională, înglobând-o de fapt pe aceasta, deoarece asigură o diseminare fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate internetul, cartea electronică și metodele de învățare prin procedee electronice (e-learning). Acesta este modul prin care se asigură o nouă etapă în domeniul culturii, care implică toate formele de cunoaștere, inclusiv cunoașterea artistică, literară, filozofică etc. În acest fel, se asigură bazele unei viitoare societăți a conștiinței, a adevărului, moralității, creativității și spiritului (Drăgănescu, 2002).

Promovarea celor patru piloni ai societății cunoașterii – educația, cercetarea, dezvoltarea și inovarea – nu înseamnă doar susținerea prioritară a acestor activități sociale; înseamnă și dezvoltarea-inovarea instituțiilor și tehnologiilor, cercetarea pusă în serviciul rezolvării problemelor complexe cu care ne confruntăm, formarea competențelor axiologice sau de valorizare necesare pentru participarea activă și responsabilă la viața socială etc.

Caracteristicile esențiale ale societății cunoașterii sintetizate de D. Schilirò (2012, pp. 45-46) sunt:

1. Investiția crescută în producerea și exploatarea cunoașterii, în dezvoltarea capitalului uman și organizațional ca bază a avantajului competitiv, ceea ce duce la o extindere și o aprofundare a cunoașterii științifice și a adevărului despre existență.
2. Utilizarea în folosul tuturor a unor informații și tehnologii de comunicații ieftine, puternice și universale. Aceasta este posibilă datorită unei diseminări fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi (TIC).
3. Dezvoltarea industriilor și a ocupațiilor bazate pe cunoaștere, adică susținerea unei economii în care procesul de inovare (asimilarea și folosirea cunoașterii pentru a crea noi produse și servicii) devine determinant.

4. Rolul-cheie al inovațiilor, care vine din succesul exploatării cercetării întreprinse (producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin inovare) și din larga gamă de inovări, în planul dezvoltării, marketingului și modificărilor organizaționale.
5. În societatea cunoașterii, învățarea interactivă și dezvoltarea profesională continuă constituie cheia performanțelor firmelor, regiunilor și națiunilor.
6. Nevoia de a alinia mai bine investițiile publice cu nevoile economiei bazate pe cunoaștere, în special în susținerea cercetării-dezvoltării, a științei și tehnologiei, a educației superioare, a politicilor publice și de afaceri.
7. Universitățile au un rol foarte important ca actori în promovarea cercetării-dezvoltării și ca agenți de difuzare și regenerare a cunoașterii, astfel încât este mai important decât oriunde rolul instituțiilor de cunoaștere și sectorul de înaltă educație ca generatori de capital uman și producători de inovație.

În societatea cunoașterii se promovează modelul de școală creativă, care trebuie proiectată la un nivel superior, inovator, în concordanță cu structurile unei societăți deschise, angajate într-o competiție permanentă, pe criterii valorice: economia de piață, democrația, informatizarea prin selectarea și procesarea informațiilor esențiale și perfecționarea lor în rețea, descentralizarea administrativă, afirmarea ecologiei ca factor de autoreglare pozitivă a raporturilor dintre om-tehnologie-mediul natural. Educația în societatea cunoașterii înseamnă cultivarea responsabilității personale și a capacității de adaptare la locul de muncă și în comunitate, stabilirea unor obiective de natură formativă relevante și îndeplinirea lor pentru sine și pentru ceilalți, înțelegerea importanței realizării unei comunicări eficiente într-o varietate de forme și contexte, stimularea creativității, curiozității intelectuale, gândirii critice și a receptivității la nou, accesarea, analizarea și administrarea continuă a informațiilor prin utilizarea TIC și mass-media, dezvoltarea capacității de colaborare și de lucru în echipă, adaptarea la diverse roluri și responsabilități, respectarea diversității și a diferenței, monitorizarea

continuă a propriilor nevoi de învățare, identificarea și utilizarea eficientă a resurselor corespunzătoare, transferul cunoștințelor dintr-un domeniu în altul, responsabilitate socială ținând seama de interesele comunității, manifestarea unui comportament etic la locul de muncă și în comunitate.

Educația este elementul-cheie în societatea bazată pe cunoaștere. Într-o astfel de perspectivă, este important să distingem între diferitele tipuri de cunoaștere (Lundvall & Johnson, 1994):

1. A ști ce (know-what), care se referă la fapte;
2. A ști de ce (know-why), care se referă la cunoașterea științifică a principiilor și legilor naturii;
3. A ști cum se face (know-how), care se referă la competențe sau capacități de a face ceva;
4. Cine cunoaște (know-who). Acest din urmă aspect al cunoașterii implică informații referitoare la cine știe faptele și cine știe cum să se facă ceva, adică existența unor relații sociale speciale, care să permită accesul la experți și la folosirea eficientă a cunoștințelor lor.

Societatea cunoașterii conferă noi dimensiuni procesului învățării. Acesta nu va mai fi localizat exclusiv în instituții de învățământ. În bună măsură, învățarea se va transfera, progresiv, din școli spre firme și instituții, de la școlari și studenți către salariați. Curriculumul învățământului obligatoriu trebuie astfel proiectat încât să contribuie la o dezvoltare individuală concordantă cu cerințele societății, ale unei societăți bazate pe respectul pentru ființa umană. În general, relația dintre educație și societate trebuie construită astfel încât membrii societății, care sunt absolvenți ai unui nivel de învățământ, să fie în așa fel formați încât să aspire la, și să practice efectiv, învățarea continuă prin creșterea receptivității față de dinamica schimbării, prospectarea aplicativității dezvoltărilor științifice și tehnologice, afirmarea gândirii critice sau divergente.

2. EDUCAȚIA LA INTERSECȚIA CONTEXTELOR LOCALE, REGIONALE, NAȚIONALE, EUROPENE ȘI MONDIALE. GLOBALIZAREA ÎN EDUCAȚIE

Prin maniera generală de concepere, organizare și desfășurare a educației, educatorii trebuie să cultive în rândul educaților sentimentul necesității accesului la cele mai semnificative cuceriri ale spiritului uman. În acest fel, se va putea realiza trecerea de la o atitudine preponderent personală și subordonată intereselor comunității locale la o conduită deschizătoare de raporturi specifice relațiilor cu alte comunități, chiar de pe alte meridiane ale globului. Pentru realizarea într-un cadru de normalitate și eficiență a acestei cerințe, educația trebuie să asigure dezvoltarea capacităților de a interacționa și de a comunica, a abilității de a coopera și de a lucra împreună cu alții. Mai mult decât atât, educația trebuie să le formeze oamenilor competențele necesare gestionării conflictelor și stabilirii unor relații durabile de cooperare și înțelegere, noi atitudini sociale cu impact în armonizarea relațională internațională.

Pentru realizarea cerințelor întemeierii și promovării noilor tipuri de relații sociale internaționale, educația trebuie să-și amplifice posibilitățile de a-i învăța pe educați regulile conviețuirii. Dobândirea atitudinilor, aptitudinilor și cunoștințelor necesare descoperirii pas cu pas a celuilalt, a înțelegerii diversității și a necesității conștientizării similitudinilor dintre oameni și a interdependențelor devine un obiectiv specific adaptării la cerințele societății globale. Desigur, foarte importante rămân efortul și capacitatea de a te cunoaște pe tine însuși, ca o condiție pentru a-l putea cunoaște pe celălalt și a putea privi lumea din perspectiva celuilalt. Înțelegerea reacțiilor celuilalt, ca rezultat al cultivării empatiei și altruismului, devine o cale eficientă de a evita sau soluționa conflictele vieții cotidiene. De exemplu, învățându-i pe tineri să înțeleagă și să accepte punctele de vedere ale altor grupuri etnice și religioase, se poate evita ura și violența la vârsta adultă. Educația va trebui să-i dezvolte fiecărui individ calitățile de cetățean aflat în slujba națiunii și a lumii, capabil de a acționa cu autonomie crescândă, cu asumarea

răspunderii pentru sine și ceilalți. Prioritățile educaționale trebuie stabilite în raport cu rezultatele analizei economice, cu standardele propuse și cu performanțele educaționale stabilite în urma evaluărilor.

În numeroase țări s-a promovat dimensiunea internațională a curriculumului școlar. Uniunea Europeană, de exemplu, a stimulat cooperarea în domeniile cercetării educaționale, mobilității și bilingvismului, ca răspuns la exigențele lumii contemporane. Schimburile între decidenții educaționali au fost sistematic susținute de organizații internaționale precum Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP), United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO), World Bank. Reformele educaționale din întreaga lume sunt asistate de experți străini, care aduc în discuție experiențele naționale în domeniul educațional. Sistemul standardelor educaționale pare a se generaliza tocmai ca efect al schimbului de idei dintre specialiști și ca urmare a descentralizării curriculare, coroborate cu nevoia de performanță a actorilor educaționali.

Tehnologiile informaționale și comunicaționale (e-mailul, internetul, videoconferințele) creează posibilitatea ca studiile superioare și, uneori, cele preuniversitare să fie independente de contextul spațio-temporal. Formele de educație la distanță câștigă popularitate, mai ales în rândul studenților non-tradiționali (care vor să evite determinismul spațio-temporal) și al celor care fac studii concomitent cu activitatea profesională.

Organizațiile internaționale promovează politicile educaționale transnaționale, incluzând în agendele lor preocupări privind dimensiunile internaționale (globale) ale educației. Există organizații precum UNICEF, care derulează campanii pentru apărarea drepturilor copiilor (raportul anual *The State of World's Children*), UNESCO, care promovează valorile democratice, contribuind la pacea și securitatea lumii, militând pentru colaborarea între națiuni în domeniile educației, științei, culturii, justiției și susținând drepturile omului, indiferent de rasă, gen, limbă sau religie (Delors, 2000), sau Banca Mondială, care finanțează reformele educaționale și promovează internaționalizarea în educație (primul raport, din 1995, s-a numit *Policies and Strategies for Education: A World Bank Review*), susținând

descentralizarea decizională și financiară în sistemele educaționale, oferind împrumuturi și preocupându-se de protejarea grupurilor dezavantajate.

Globalizarea este astăzi un fenomen incontestabil, care afectează profund întreaga societate. În sensul său actual, termenul globalizare s-a născut din conștientizarea faptului că lumea se află într-un proces datorită cărui a devenit deja un fel de „sat global”, zicând după M. McLuhan. Prin urmare, implicațiile fenomenului în domeniul educației sunt profunde și incontestabile.

Globalizarea este o trăsătură distinctivă a lumii contemporane. Statele naționale sunt tot mai mult implicate în rețele de putere economică, politică și simbolică, ce se extind cu mult dincolo de granițele lor. În plus, există o serie de chestiuni privind, de exemplu, activitățile corporațiilor transnaționale, poluarea și degradarea mediului înconjurător, conflictele armate etc., care nu pot fi soluționate în cadrul politic al statului național.

Societățile contemporane cunosc schimbări semnificative în domeniile economiei și tehnologiei. Mediul economic a evoluat rapid sub impactul schimbărilor fundamentale survenite atât în sfera mijloacelor și rezultatelor producției, cât și în conținutul activității productive. Progresele tehnologice rapide afectează firmele atât pe planul gestiunii, cât și pe cel al producției și comercializării bunurilor și serviciilor. Se poate constata cu ușurință, de altfel, o globalizare crescândă a economiei, care privește nu numai schimburile de produse și servicii sau transferurile de capital, ci și fazele conceperii, dezvoltării, producției, distribuției și consumului de bunuri. Raționalismul instrumental al producției și al consumului, arată A. Touraine (1996), a condus la internaționalizarea (globalizarea) vieții economice. În acest context, educația de calitate constituie o condiție indispensabilă pentru participarea cetățenilor la viața socioeconomică. Cunoștințele și competențele lor, care, în fond, constituie resursele umane ale dezvoltării, vor fi atuul principal în lupta de concurență globală. Fără îndoială, organizarea activităților și concentrările puterii economice au jucat un rol fundamental în procesul de globalizare, dar, de fapt, toate formele de putere (economică, politică, simbolică, coercitivă), care se suprapun în

diverse moduri, uneori întărindu-se reciproc, alteori intrând în conflict, au contribuit și totodată au fost afectate de acest proces.

Globalizarea afectează nu numai producția și schimburile globale de bunuri și servicii, ci și de competențe, idei, semne, imagini, astfel încât putem spune că se referă la „...toate acele procese prin care popoarele lumii sunt încorporate într-o singură societate mondială, o societate globală”, după cum susțin M. Albrow și E. King (1990, p. 9). Ca rezultat al strângerii legăturilor de interdependență care afectează acum practic întreaga planetă, consideră și sociologul britanic A. Giddens (2000), lumea a devenit, în unele privințe de bază, un sistem social unic, un sistem global în interiorul căruia conexiunile economice, politice și sociale depășesc granițele dintre țări, afectând în mod decisiv soarta celor care trăiesc în interiorul fiecăreia dintre ele.

Globalizarea se numără printre cele mai importante schimbări sociale cu care se confruntă lumea contemporană. Ea reprezintă „extinderea, aprofundarea și accelerarea la nivel mondial a interconexiunilor în cadrul social contemporan” (Held et al., 1999, p. 2). Cu câteva mici excepții, nu există societate care să trăiască separată de celelalte: „Ca ființe umane, scrie A. Giddens, împărțim tot mai mult o soartă comună. Problemele fundamentale cu care se confruntă viața umană, cum ar fi împiedicarea distrugerii ecologice și evitarea confruntărilor armate pe scară largă, au în mod necesar o rezolvare globală” (Giddens, 2000, p. 75). Accentuarea interdependenței economice și culturale a condus la apariția unei „ordini globale” care, concluzionează sociologul britanic, este departe de a fi lipsită de inegalități și divergențe în privința bogăției sau puterii.

Astăzi, fenomenul globalizării este tot mai mult prezent și resimțit în spațiile de activitate și de existență umană. Interdependența economică, politică, științifică și culturală la nivel mondial, dezvoltată la îndemnul teoriilor liberului schimb și susținută de noile tehnologii informaționale, devine tot mai vizibilă. Globalizarea a dus la înființarea unor rețele științifice și tehnologice care leagă centrele de cercetare de cercurile de afaceri importante din lumea întreagă. Asistăm astfel, atât în sfera politică, cât și în